

Instrumente și metode pentru măsurarea percepției cetățenilor asupra problemelor de securitate și informații

de

Luca Guido Valla

Rezumat

Această teză investighează modul în care cetățenii percep problemele legate de securitate și informații. În ultimele decenii, cetățenii au devenit din ce în ce mai importanți pentru lucrările academice în studiile de securitate. Cu toate acestea, literatura actuală pe această temă nu are dovezi empirice solide. Această teză își propune să revizuiască nivelul actual de cunoștințe și să investigheze în mod empiric percepțiile cetățenilor cu privire la amenințările la adresa securității. Experimentele efectuate în cadrul acestei teze explorează corelatele emoționale autoraportate și fiziologice ale percepției amenințărilor folosind o abordare interdisciplinară care reunește varii teze teoretice și metode de cercetare. Această lucrare implică crearea, testarea și utilizarea de noi stimuli experimentali care descriu amenințările la adresa securității. Utilizarea simultană a răspunsurilor autoraportate și fiziologice permite o explorare multidimensională a percepțiilor asupra problemelor de securitate. Mai exact, analiza activității electrodermale și a modificărilor de temperatură ale pielii oferă o investigație amănunțită a componentelor nonverbale. Rezultatele arată că amenințările la adresa securității sunt susceptibile de a provoca răspunsuri fiziologice care indică diferite emoții, și anume frica și furia, atunci când efectele unor astfel de amenințări se răsfrâng asupra securității individuale și, respectiv, naționale. Răspunsurile autoraportate confirmă parțial acest model. Sunt discutate implicațiile acestor constatări și sunt propuse evoluții viitoare ale acestei cercetări. Această lucrare poate folosi părților interesate din

sectorul politic și din cel al serviciilor de informații prin explorarea proceselor care stau la baza percepției asupra problemelor de securitate și de informații.

Capitolul 1

Acest capitol și-a propus să prezinte direcțiile explorate în teză, precum și instrumentele și metodele utilizate pentru a efectua o astfel de cercetare. Evoluția conceptului de securitate în cercetarea academică este prezentată în relație cu analiza percepțiilor cetățenilor asupra problemelor de securitate. A doua parte a capitolului a introdus limitările metodologice ale literaturii actuale pe această temă, care au fost analizate în detaliu ulterior în teză și abordate în partea experimentală. Ultima parte a capitolului oferă un scurt rezumat al întregii teze.

Capitolul 2

Acest capitol și-a propus să prezinte cadrul teoretic utilizat în această teză. În particular, capitolul prezintă schimbarea teoretică fundamentală în cadrul studiilor de securitate din ultimii cincizeci de ani: accentul cercetării a trecut de la o analiză care cuprindea aproape exclusiv aspecte militare la o paletă mai largă, una care a cuprins noi elemente de securitate, precum noi actori în domeniul securității, noi domenii de securitate și noi obiecte de securizare. Această schimbare este esențială pentru raționamentul teoretic al acestei lucrări, deoarece aduc actorii sociali, cum ar fi cetățenii, la statutul de actori din domeniul securității. Elementul de noutate al prezentei cercetări rezidă în analiza răspunsurilor diferențiate la diferite tipuri de amenințări la adresa securității naționale, cu consecințe grave pentru domeniul de securitate.

Capitolul 3

Acest capitol a fost gândit ca o trecere în revistă a modalităților prin care cercetările anterioare au investigat percepțiile cetățenilor cu privire la problemele de securitate. În

particular, a început cu prezentarea procesului de revizuire parcurs pentru a analiza literatura de specialitate actuală pe această temă. Ulterior, au fost studiate cele mai proeminente poziții epistemologice care stau la baza alegerii proiectelor și metodelor de cercetare. Partea centrală a capitolului a implicat o revizuire sistematică a studiilor existente care investighează percepția cetățenilor cu privire la problemele de securitate. Pentru claritate, a fost utilizată clasificarea lui Bryman a proiectelor de cercetare pentru prezentarea acestor studii într-o manieră coerentă. Urmând acest model, au fost analizate principalele studii experimentale, transversale, longitudinale și comparative, luând în considerare dimensiuni precum domeniile tematice acoperite, metodele de cercetare utilizate și disciplinele implicate. Au fost indicate principalele avantaje și limitări ale proiectelor și metodelor de cercetare. În general, a reieșit că o parte semnificativă a literaturii actuale pe această temă este formată din studii experimentale și transversale, și mai puține studii longitudinale și comparative.

Capitolul 4

Acest capitol a adus în discuție importanța efectuării de cercetări cu privire la percepțiile cetățenilor asupra aspectelor de securitate pentru sectorul serviciilor de informații. Au fost analizate principalele sensuri ale informațiilor și cetățeniei, evidențiindu-se legăturile dintre cele două concepte. Au fost discutate percepțiile cetățenilor cu privire la supravegherea efectuată de serviciile de informații, fiind astfel reflectate percepțiile cetățenilor asupra activităților de informații în ansamblu și modul în care aceste percepții influențează încrederea – sau lipsa de încredere – față de sectorul de informații. Ulterior, a fost examinat rolul crucial și complex al mass-mediei.

Prima parte a capitolului a prezentat relația complexă dintre cetățeni și domeniul informațional și s-a făcut referire la literatura de specialitate existentă pe această temă.

A doua parte a capitolului a detaliat conceptul de cultură de informații. Tema a fost definită și a fost oferită o reflecție epistemologică asupra modului în care poate fi înțeleasă cunoașterea activităților de informații – un element crucial al culturii de informații. Au fost examinate două dintre principalele precursoare ale culturii de informații: cultura politică și cea strategică. Ultima parte a capitolului a fost dedicată cercetării conceptului de cultură de informații, în special în cele mai recente versiuni ale sale. Cea mai recentă înțelegere a culturii de informații include dimensiunile percepției, încrederii și rolului mass-mediei discutate în prima parte a capitolului, pe care literatura recentă din studiile de informații le-a recunoscut ca elemente fondatoare ale unei culturi de informații.

Capitolul 5

Acest capitol a introdus partea empirică a tezei. În speță, a fost analizată literatura actuală privind emoțiile legate de percepțiile amenințărilor, inclusiv studiile derulate pentru a analiza activitatea electrodermală și amprentele termice ale emoțiilor ca și corelate fiziologice.

Capitolul a început cu o discuție despre importanța fricii și furiei în Teoria Amenințării Integrate (Integrated Threat Theory), care este folosită ca și cadru al studiilor empirice ale acestei teze. Această teorie a fost esențială în definirea diverselor experiențe afective asociate cu percepțiile diferitelor tipuri de amenințări la adresa securității. Capitolul a continuat cu o analiză a studiilor care testează tezele Teoriei Amenințării Integrate. În special, au fost revizuite două studii de evaluare a corelațiilor dintre frică și furie în percepția amenințărilor la nivelul electromiografiei.

Ulterior, au fost prezentate teoriile clasice și moderne cu privire la emoții în legătură cu aspecte cheie relevante pentru teza de față. A reieșit că sunt esențiale componentele fiziologice în experimentarea emoțiilor. Cu toate acestea, cercetările privind substraturile

anatomice și funcționale ale diferitelor emoții oferă rezultate care nu sunt întotdeauna convergente. Capitolul a abordat această limitare concentrându-se pe cunoștințele actuale despre schimbările termice electrodermale și cutanate la confruntarea cu frica și furia. Pe lângă discutarea bazei fiziologice a acestor doi indici, au fost revizuite principalele studii care utilizează aceste tehnici pentru evaluarea stărilor emoționale.

În general, importanța studierii corelatelor somatice non-verbale ale emoțiilor care apar la perceperea amenințărilor la adresa securității a fost evidențiată în detaliu.

Capitolul 6

Această lucrare a testat reacțiile psihofiziologice la problemele de securitate prin înregistrarea activității electrodermale a participanților și a temperaturii faciale atunci când au fost expuși la stimuli de amenințatori. Acest experiment a reprezentat un studiu pilot pentru experimentele care au urmat, prezentate ulterior în această teză. Acest studiu a constituit prima încercare de a investiga corelatele fiziologice ale emoțiilor asociate cu percepția problemelor de securitate. S-a presupus că ambele condiții experimentale ar provoca o excitare fiziologică mai mare decât condiția neutră. Acest eveniment s-ar traduce în niveluri mai ridicate de SCL și temperaturi mai scăzute. Această ipoteză a fost parțial susținută de rezultate. Într-adevăr, *teste* *t* pentru eșantioane perechi au evidențiat o diferență semnificativă din punct de vedere statistic între amenințarea internațională și condiția neutră, însă nicio diferență între amenințarea individuală și condiția neutră. Mai mult decât atât, frica a fost considerată cea mai probabilă emoție care ar urma să fie trăită atunci când accentul amenințării a fost pe securitatea individuală. În schimb, furia a fost presupusă a fi emoția predominantă la perceperea de amenințări la adresa securității unui grup de oameni. Acest eveniment ar genera o activare fiziologică mai mare (SCL mai mare și temperaturi mai scăzute) în condiții de amenințare individuală decât în condiții de

amenințare internațională, comparativ cu starea aferentă condiției neutre. Aceste ipoteze au fost respinse de rezultatele testelor ANOVA split-plot.

În ciuda limitărilor teoretice și tehnice ale acestui experiment, unele aspecte promițătoare au fost păstrate în studiile prezentate în capitolele următoare. În speță, analiza combinată a activității electrodermale și a variațiilor termice faciale, deja evaluate în studiile anterioare, s-a dovedit a fi deosebit de utilă în ceea ce privește nivelul de confort al participanților și bogăția informațiilor colectate. În plus, analiza reacțiilor afective la diferite tipuri de amenințări a ghidat experimentele ulterioare. În cele din urmă, după cum s-a menționat mai sus, stimulii care descriu amenințările internaționale au fost înlocuiți cu cei asociați cu amenințări naționale care au fost create și validate pentru această teză.

În general, experimentul s-a dovedit a fi un pilot util, permițând perfecționarea procedurii experimentale și îmbunătățirea unor aspecte tehnice care au dus la crearea și validarea de noi stimuli. În plus, experiența acumulată prin acest experiment a permis o expertiză mai informată pentru a investiga reacțiile emoționale și fiziologice la problemele de securitate.

Capitolul 7

Opt perechi de viniete au fost create pentru a fi validate ca stimuli pentru studierea percepției amenințărilor la nivel individual și de grup la adresa securității naționale. Fiecare pereche a constat dintr-o parte comună care evidențiază o încălcare de securitate, cu o vinieta axată pe consecințele amenințărilor pentru securitatea individuală, iar cealaltă pentru securitatea colectivă.

Vinietele au fost administrate unui eșantion de 20 de participanți care au fost repartizați în două grupe, fiecare evaluând câte o vinieta a fiecărei perechi (șase viniete de persoană). Toate vinietele au atins pragul prestabilit ca fiind punctul de mijloc al scării de

cinci puncte pentru a fi considerate stimuli care determină în mod valabil percepția amenințărilor cu consecințe directe asupra securității individuale sau a securității naționale.

Unul dintre cele mai semnificative avantaje ale acestui set de stimuli este specificitatea în ceea ce privește contextul social, economic și cultural maltez. În lucrările anterioare, au fost evidențiați factorii culturali determinanți ai percepției. Cu toate acestea, în contextul percepției amenințărilor la adresa securității, astfel de factori determinanți sunt și mai critici. Într-adevăr, securitatea națională poate fi gândită ca o dimensiune complexă, cu antecedente culturale, istorice și societale. În plus, în condiția amenințării individuale, au fost incluse aspecte precum securitatea membrilor familiei și a celor dragi, nu doar securitatea participantului însuși.

În ansamblu, setul de stimuli creați, validați și prezentați în acest studiu îmbogățește literatura științifică a psihologiei experimentale și a studiilor de securitate. Acest set de stimuli, cu modificări minore relevante pentru a se potrivi țării în care este utilizat, poate fi folosit în studii experimentale care vizează evaluarea diferitelor reacții la amenințări la nivel individual și național. În particular, stimulii au fost utilizați în Experimentele 2, 3 și 4, prezentate în capitolele următoare.

Capitolul 8

Scopul principal al prezentului studiu a fost de a investiga răspunsurile fiziologice la frică și furie și de a evalua prezența sau absența corelației dintre aceste măsuri și evaluările subiective. Activitatea electrodermală a participanților și variațiile de temperatură ale pielii nazale au fost înregistrate în timp ce au analizat imaginile preluate din Sistemul Internațional de Imagine Afectivă. Participanții au fost, de asemenea, rugați să evalueze cât de furioși și speriați i-au făcut ca imaginile să se simtă la sfârșitul fiecărui bloc experimental. Au fost efectuate o serie de *teste t* pentru eșantioane perechi pentru a testa puterea celor două măsuri

fiziologice în detectarea răspunsurilor specifice fiecăreia dintre cele două emoții. Aceste analize au fost efectuate alternativ în condiția stării de teamă ori stării de furie și în condiția neutră.

Rezultatele arată că atât termografia, cât și activitatea electrodermală captează în mod eficient excitarea fiziologică în condiții afective. Analiza dimensiunilor efectului pentru ambele măsuri a arătat că magnitudinea efectului pentru starea de evocare a fricii este mult mai mare decât în starea de evocare a furiei. Rezultatul este consecvent pentru ambele măsuri și semnificativ pentru diferențierea reacțiilor fiziologice de emoții discrete. Într-adevăr, deși literatura de specialitate existentă evidențiază o suprapunere generală a rezultatelor fiziologice pentru diferite stări afective, în primul rând datorită aceluiași fundament neuronale, analiza magnitudinii activării s-ar putea dovedi a fi un indicator fiabil.

Capitolul 9

Obiectivul acestui studiu a fost de a evalua răspunsurile emoționale la vinete care descriu potențiale amenințări la adresa securității naționale. Natura stimulilor administrați a permis diferențierea potențialelor consecințe ale amenințărilor de securitate la nivel individual și național. Au fost colectate două tipuri de răspunsuri: psihofiziologice – prin termografie și analiza activității electrodermale – și verbale – prin întrebări închise pe o scară de 5 puncte. Un tipar specific de răspunsuri cu aceste metode a fost de așteptat.

În speță, a fost de așteptat o scădere a temperaturii pielii nazale atât pentru amenințările individuale, cât și pentru cele naționale, în comparație cu starea neutră datorată vasoconstricției cauzate de activitatea predominant simpatică. Mai exact, s-a presupus o scădere mai mare în condiții de amenințare individuală decât în condiții de amenințare naționale. Această ipoteză este în conformitate cu cercetările anterioare care au evidențiat

două aspecte. În primul rând, percepția amenințărilor la adresa securității îndreptate către individ este mai probabil să provoace teamă. În schimb, percepția amenințărilor la adresa securității grupului de referință – națiunea în acest caz – este de așteptat să provoace furie. În al doilea rând, dovezile anterioare sugerează o excitare fiziologică mai puternică în cazul fricii decât în cazul furiei. Acest lucru este pronunțat cu precădere în diferențele vasculare periferice, cu flux sanguin redus și temperaturi superficiale mai scăzute care indică un răspuns de "fugă". În linie cu această constatare, rezultatele experimentului prezentat în capitolul anterior au constatat că frica a determinat o scădere mai mare a temperaturii pielii nazale decât furia.

Similar termografiei, era de așteptat, de asemenea, o creștere a SCL și a numărului de nSCR atât în condiții de amenințare individuale, cât și naționale, în comparație cu condiția neutră. În special, s-a presupus o scădere mai mare a SCL și a numărului de nSCR în condiții de amenințare individuală decât în condiții de amenințare națională. Într-adevăr, rezultatele experimentului anterior au sugerat, chiar și în cazul EDA, un efect mai puternic al fricii în comparație cu furia. Mai mult decât atât, așa cum s-a menționat mai sus, percepțiile asupra amenințărilor individuale sunt legate de o experiență principală a fricii, în timp ce percepțiile asupra amenințărilor de grup – naționale în acest caz – sunt mai mult legate de furie.

Examinând dovezile generale, răspunsurile la starea de amenințare individuală au fost în întregime în concordanță cu reacția ipotezată a fricii atât pentru măsurile fiziologice, cât și pentru evaluările subiective. Răspunsurile la condiția de amenințare națională au confirmat parțial ipotezele: măsurile fiziologice au confirmat că reacția provocată de această amenințare se aseamănă cu tiparul fiziologic al furiei investigat în studiul prezentat în Capitolul 8.

Capitolul 10

Obiectivul acestui studiu a fost de a evalua experiența emoțională autoraportată a participanților atunci când au fost expuși la stimuli care descriu probleme de securitate. Acest experiment a servit ca o replicare parțială a studiului prezentat în capitolul anterior. Accentul acestui experiment a fost pus pe experiența autoraportată a percepției problemelor de securitate, mai degrabă decât pe răspunsurile fiziologice la percepția amenințărilor. Cu toate acestea, studiul a păstrat aceleași ipoteze ca și experimentul anterior. Teama era de așteptat să fie emoția cea mai probabilă atunci când accentul amenințării era pe securitatea individuală, iar furia a fost considerată a fi cea mai probabilă reacție atunci când direcția amenințării era către securitatea națională.

Rezultatele nu au susținut cele două ipoteze. În speță, rezultatele nu au evidențiat diferențe semnificative în ceea ce privește nivelurile de teamă și furie între cele două condiții experimentale. Cu toate acestea, merită luate în considerare valorile medii ale răspunsurilor date de participanți. Mai exact, rezultatele arată că, în toate perechile de viniete, cu excepția uneia, participanții au raportat că se tem mai mult în condiții de amenințare individuală decât în condiții de amenințare națională. În schimb, rezultatele au arătat un model mai puțin clar de răspunsuri în condiții de amenințare națională. În două perechi de viniete din patru, participanții au raportat niveluri mai ridicate de furie în condiții de amenințare națională decât în condiții de amenințare individuală.

În general, rezultatele au sugerat că trebuie adoptată prudență în interpretarea rezultatelor studiilor online cu privire la percepțiile asupra problemelor legate de securitatea națională. O parte semnificativă a cunoștințelor noastre actuale se bazează pe acest tip de cercetare. Prin urmare, o parte considerabilă din înțelegerea noastră asupra subiectului ar putea, cel puțin parțial, să fie afectată de probleme care influențează în mod obișnuit studiile

online. Din acest motiv, utilizarea altor modalități de investigare ar putea permite cercetătorilor să depășească limitările și prejudecățile intrinseci modalităților specifice.

Așa cum s-a prezentat în acest capitol și în capitolul anterior, utilizarea diverselor modalități de investigare a percepțiilor asupra problemelor de securitate națională au evidențiat utilitatea adoptării altor metode de cercetare. Această utilizare a diverselor modalități se aliniază cu unul dintre principalele obiective ale acestei teze: analizarea caracteristicilor proiectelor, metodelor și strategiilor de cercetare existente și sugerarea unei modalități inedite de a investiga acest subiect.

Capitolul 11

Acest capitol a propus o discuție a noutății metodologice, a rezultatelor și a implicațiilor investigației empirice efectuate în cadrul acestei teze. Capitolul a început cu un rezumat al temelor și al opțiunilor metodologice ce au reprezentat baza pentru experimentele prezentate în detaliu în Capitolele 6-10. Ulterior, principalele rezultate ale experimentelor au fost prezentate cu accent pe temele și aspectele metodologice discutate în analiza literaturii de specialitate a acestei teze. Discuția a urmat ordinea cronologică în care s-au desfășurat cercetările. Cu toate acestea, considerațiile privind conținutul și modul în care a fost efectuată cercetarea au depășit o ordine rigidă și au fost discutate într-un mod care a permis evidențierea elementelor metodologice de originalitate și a implicațiilor acestora. Astfel de elemente au fost subliniate și rezumate în ultima parte a capitolului.

Capitolul 12

Acest capitol și-a propus să sintetizeze principalele constatări ale prezentei teze.

Această teză în ansamblu a urmărit să analizeze proiectele, metodele și tehnicile de cercetare existente utilizate pentru a studia percepțiile cetățenilor cu privire la problemele

de securitate și de informații. Mai mult decât atât, a urmărit să furnizeze dovezi empirice noi prin intermediul cercetării experimentale. Pentru realizarea acestui obiectiv, cercetarea s-a limitat la percepțiile privind amenințările la adresa securității naționale.

Teza a constat din două părți principale. În prima parte, a fost analizată literatura de specialitate pe această temă luând în considerare aspecte teoretice, conceptuale și metodologice. A doua parte a prezentat o cercetare empirică a răspunsurilor subiecților la amenințările la adresa securității naționale. O astfel de cercetare poate aduce beneficii părților interesate din sectorul guvernamental și al serviciilor de informații, ajutându-le să înțeleagă procesele și rezultatele care stau la baza percepției cetățenilor cu privire la aspecte legate de securitate și de informații.

20/01/2023

